УДК 378:81’243’276.6:159.9
DOI 10.36919/EUPSJO.1.2024.45-53

О. П. Зеленська,
кандидат філологічних наук,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов
і культури фахового мовлення,
Львівський державний університет
внутрішніх справ
email: opzelenska@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-7128-8262

ПИТАННЯ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ АСПІРАНТІВ (АД’ЮНКТІВ) У НЕЛІНГВІСТИЧНІЙ АСПІРАНТУРІ

У статті досліджуються деякі лінгвістичні, психологічні та методичні передумови навчання аспірантів (ад’юнктів) іншомовної спеціальної лексики (психологічних термінів і терміносполук) у нелінгвістичній аспірантурі, беручи до уваги той чинник, що знання словника відіграють значну роль у розвитку мовленнєвих умінь аспірантів (ад’юнктів). Наголошується, що англомовна психологічна термінологія являє собою динамічну й гнучку систему, яка відображає різноманітність теоретичних підходів і практичних методів у психології. Тому для її розуміння та засвоєння важливими є врахування історичних контекстів, специфіки створення термінів, їхнє вживання в міжнародній практиці та деякі чинники лінгвопсихологічного й методичного порядку. Проаналізовано психологічні терміни за способом їхнього виникнення, морфологічною будовою та функціональною ознакою. Запропоновано деякі прийоми опрацювання психологічної термінології.

Ключові слова: *нелінгвістична аспірантура, аспірант (ад’юнкт), іноземна мова, англійська психологічна термінологія, термін, терміносполука, лінгвістична одиниця, пам’ять, запам’ятовування.*

Постановка проблеми. Сучасний політичний, економічний, культурний і соціальний розвиток суспільства тісно пов’язаний з вищою освітою, що має для цього вирішальне значення. Функція вищої освіти спрямована на розвиток особистості, її пізнавальної діяльності, тобто на пізнання. Важливим компонентом формування кадрового потенціалу будь-якої сфери життєдіяльності суспільства є підготовка кадрів вищої наукової кваліфікації. У вирішенні проблеми розвитку кадрового потенціалу ключову роль відіграє аспірантура як науково-освітня система, що передбачає наукову освіту в поєднанні з професійною та загальною, результатом чого є наукові знання, особистісний і професійний розвиток аспіранта (ад’юнкта). Потрібним компонентом цієї науково-освітньої системи, міжнародних наукових контактів, ефективної науково-професійної діяльності аспірантів (ад’юнктів) є іноземна мова, зокрема англійська, що сприяє отриманню знань і вмінню використовувати їх у професійній і науковій діяльності. Характерною рисою сучасного процесу навчання та його принципом є активне використання мови з метою ефективного спілкування, письмового й усного, грамотної побудови мовленнєвої поведінки, правил вибору та використання мовних засобів, обміну знаннями, інформацією тощо для задоволення своїх інтелектуальних запитів [3].

Навчання іноземної мови привертало увагу багатьох відомих психологів, які досліджували, як цей процес впливає на когнітивний розвиток, пам’ять і мислення та мозкову діяльність. Психолог Ellen Bialystok досліджувала, як білінгвізм впливає на когнітивні процеси. Вона виявила, що володіння декількома мовами покращує виконавчі функції, як-от увага й багатозадачність, а також може уповільнити старіння та зменшити ризик розвитку деменції.

© Зеленська О. П., 2024

Дослідження Ellen Bialystok показали, що білінгвізм покращує функції, охоплюючи пам'ять і мислення. Вона виявила, що в білінгвальних людей краще розвинені виконавчі функції мозку, як-от здатність щодо переключення між завданнями та контролем за увагою [8]. Дослідження Thomas Bak виявило, що білінгвізм може сприяти покращенню когнітивних функцій і уповільненню когнітивного старіння. Він зазначив, що навчання другої мови покращує виконавчі функції та робочу пам'ять [7]. На думку О. М. Лозової, вивчення іноземних мов підвищує загалом здатність людини до навчання й інтелектуального розвитку. Люди, які вивчали другу мову замолоду, ймовірно, мають більш досконалу сіру речовину, ніж ті, хто взявся за її вивчення багато пізніше. Відомо, що мозок має здатність міняти свою структуру в результаті зрушень – ефект, відомий як пластичність. Дослідження показують, як цей процес стимулює вивчення мов, тобто ті, хто вчив мови в дитинстві, мають більш гнучке мислення, ніж ті, хто зайнявся цим значно пізніше [5, с. 12]. Дослідження Patricia Kuhl також показали, що вивчення іноземних мов у ранньому віці посилює нейропластичність мозку, що сприяє кращому розвитку когнітивних навичок, охоплюючи пам'ять і здатність до рішення проблем [10].

Метою курсу іноземної мови для здобувачів освітньо-наукового ступеня вищої освіти «доктора філософії» в нелінгвістичній аспірантурі є формування іншомовної професійно спрямованої комунікативної компетенції, що дозволяє їм інтегруватися в міжнародне професійне середовище й використовувати професійну іноземну мову як засіб міжкультурного та професійного спілкування. Учення іноземної мови повинно концентруватися на вдосконаленні навчання видів мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, аудіювання та письмо), що зводиться до формування комунікативної мовленнєвої компетенції в цих видах, яка складається з лінгвістичної, соціолінгвістичної, прагматичної, професійної та когнітивної компетенцій. Лінгвістична компетенція зі свого боку охоплює лексичні, фонологічні та синтаксичні знання й уміння. Серед завдань курсу «Іноземна мова» для здобувачів освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» в нелінгвістичній аспірантурі є вмінні будувати мовленнєву комунікацію відповідно до основ міжкультурної наукової комунікації; розширення словникового запасу, потрібного для здійснення наукової та професійної діяльності згідно з фахом і напрямами наукової діяльності з використанням іноземної мови.

Важливість володіння професійною комунікативною компетенцією полягає в тому, що аспіранти (ад'юнкти) розвивають навички пізнавати та розуміти спеціальну лексику в текстах з фаху, диференціювати значення багатозначних слів, розуміти лексичну сполучуваність, поповнювати словниковий запас за рахунок синонімів і антонімів, усвідомлювати стилістичні характеристики слів, володіти словотворчими моделями іноземної мови. У навчанні іноземної мови, зокрема аспірантами та ад'юнктами, основною метою є формування мовленнєвих навичок і вмінь практичного володіння іноземною мовою. Водночас вагоме значення у формуванні іншомовного мовлення набуває лексична одиниця. Лексичний мінімум в аспекті комунікації визначається лінгво-методичними чинниками, а сутність комунікативного акту (спрямованості) полягає в тому, що мовець, створюючи певну мовну ситуацію, використовує лексичну одиницю з її граматико-фонетичними формами. Обсяг, діапазон і контроль лексичного запасу є основними ознаками оволодіння мовою [2]. Процес оволодіння лексикою полягає в засвоєнні матеріалу й розвитку лексичних навичок, причому обидві ланки тісно взаємодіють і переплітаються одна з одною, оскільки зі свого боку залучені до більш складного процесу розвитку мовленнєвих умінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання англомовної психологічної термінології досліджували Н. К. Аванесян, Л. М. Веклинець, Р. Дмитрасевич, Л. М. Лемайкіна, С. Лейгленд, Г. О. Лобанова, М. С. Осінська та інші. Різні аспекти проблеми навчання іншомовної лексики, зокрема фахової та формування лексичної компетентності, розглядали Р. Аткінсон, П. К. Бабинська, Б. В. Беляєв, О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, В. Д. Борщовецька, Д. Браун, В. А. Бухбіндер, Н. Елліс, М. І. Жинкін, З. І. Кличнікова, С. Крашен, Л. Ю. Куліш, Б. А. Лапідус, Дж. Левін, О. О. Миролюбова, С. Ю. Ніколаєва, В. Г. Редько, В. Л. Скалкин, Н. К. Скляренко, Р. Стернберг, С. П. Шатілов, Р. Шмідт та ін. А. Блюменталь, О. О. Леонтьєв, І. М. Румянцева, Є. Ф. Тарасов досліджували міждисциплінарні контакти психології та лінгвістики. Питання мови й психолінгвістики аналізували П. К. Анохін, В. М. Бехтєрєв, О. С. Виноградова, Дж. Р. Кантор, М. М. Кольцова,

О. Р. Лурія, Б. Ф. Поршнєв, Н. Г. Пронко, Е. Сепір, І. М. Сєчєнов, Б. Л. Уорф, Т. М. Ушакова, Н. Хомський, Л. О. Шварц. Проблеми мови й мовлення розглядали Л. С. Виготський, О. О. Залевська, Дж. Кесс, В. В. Красних, Ж. Мелер, Ж. Нуазе, Н. Д. Павлова, Б. Скиннер, Ф. де Соссюр, Ч. Темпл, Т. Н. Ушакова, Л. В. Щерба.

Проте деякі важливі лінгвістичні особливості сучасної психологічної літератури, її термінологічної лексики, певні аспекти (лінгвістичні, психологічні, методичні), проблеми навчання спеціальної лексики, зокрема психологічної, аспірантів (ад'юнктів) у нелінгвістичній аспірантурі залишилися поза увагою науковців і потребують подальшої розробки, оскільки лексичний аспект професійної комунікативної компетенції передбачає вміння розпізнавати та розуміти спеціальну лексику в текстах з фаху, диференціювати значення багатозначних слів, розуміти лексичну сполучуваність, знати словотворчі моделі, використовувати лексику в усному та письмовому мовленні тощо.

Метою статті є дослідження деяких лінгвістичних, психологічних і методичних засад оволодіння іншомовними психологічними термінами аспірантами (ад'юнктами) в нелінгвістичній аспірантурі.

Виклад основного матеріалу. Психологія відіграє значну роль у сучасному світі, здійснюючи багатоплановий вплив на різні аспекти життя суспільства. За словами американського психолога й філософа Вільяма Джеймса, психологія – це наука про ментальне життя, як про його явища, так і про його умови. Науковці продовжують формувати основи сучасної психології, пропонуючи різні підходи до розуміння людської поведінки, свідомості та розвитку. Психологія тісно пов'язана з такими галузями людського життя, як ментальне здоров'я й добробут, освіта, робоче середовище, міжособистісні відношення, соціальні зміни та культурний розвиток, особистісний розвиток, охорона здоров'я. Унаслідок цього варто свідчити про міждисциплінарні зв'язки психології з іншими науками, як-от нейронауки, біологія, соціологія, антропологія, медицина, освіта, економіка, інженерія, що уможливлює створення більш комплексного та багатогранного розуміння людської психіки й поведінки, сприяючи розвитку нових теорій, методів і прикладних підходів до різних галузей знання. Як і інші науки, психологія також має свої специфічні найменування – термінологію (сукупність термінів), що позначають її явища й предмети та пов'язані з розвитком процесу пізнання цієї наукової галузі. А зв'язок психології з іншими науками сприяє формуванню й розширенню психологічної термінології.

Англомовна література з психології є однією з найбільших і авторитетних, оскільки основні журнали, теорії та дослідження переважно друкуються англійською мовою. Англомовна психологічна термінологія здійснила значний вплив на міжнародну психологічну лексику завдяки домінування англомовних публікацій і досліджень, особливо у XX і XXI століттях. Багато термінів, які були запропоновані англомовними науковцями, стали стандартами в світовій психології. Чимало психологічних теорій і підходів були розроблені в англомовних країнах. Наприклад, дослідження таких знаних психологів, як К. Роджерс, Б. Ф. Скіннер, Г. Ю. Айзенк, А. Бандура, Дж. Каган, А. Бек та інших. Вивчення їхніх праць мовою оригіналу дозволяє отримати більш точне й повне уявлення про їхні ідеї та концепції. Тому сьогодні нові терміни в багатьох випадках виникають в американському й британському варіантах англійської мови. Багато англомовних психологічних термінів мають специфічне значення та не завжди прямий еквівалент в українській мові. Англомовна психологічна термінологія являє собою динамічну й гнучку систему, що відображає різноманітність теоретичних підходів і практичних методів у психології. Тому для її розуміння та засвоєння важливими є врахування історичних контекстів, специфіки створення термінів і їх вживання в міжнародній практиці.

Термінологія відображає стан науки будь-якого суспільства та є важливим елементом суспільного життя: економіки, політики, освіти, культури. Термінологія містить одвічні слова певної мови, запозичені, вузькоспеціальні та загальновживані, старі й нові назви. Лексика науки складається з нетермінологічної, загальнонаукової та термінологічної. Терміни – частина системи загальнолітературної лексики й належать до наукового стилю. Термінологічна лексика, терміни – це слова або словосполучення, що означають чітко окреслені спеціальні поняття будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо [1, с. 1241].

О. Д. Пономарів тлумачить термін як одиницю історично сформованої термінологічної системи, що визначає поняття та його місце в системі інших понять, який виражається словом чи словосполукою, слугує для спілкування людей, пов'язаних єдністю спеціалізації, належить до словникового складу мови й підпорядковується її законам [6, с. 91]. З огляду на ці тлумачення психологічний термін можна трактувати як слово чи словосполучення, що використовується для позначення загальних, конкретних або абстрактних понять, предметів, станів і явищ психології з усіма її властивостями та якостями.

Психологічні терміни можна визначати за способом їхнього виникнення, морфологічною будовою та функціональною ознакою.

До основних джерел англійської психологічної термінології належать латинські, латино-грецькі, греко-латинські терміни з використанням латинської граматики й орфографії, значна їхня частина походить з латинської та переважно грецької мов. Наприклад, *intracranial* – інтракраніальний; *kinetoscope* – кінетоскоп; *anorexia* – анорексія; *cognition* – пізнання; *hypnosis* – гіпноз; *nucleus* – ядро, *nous* – розум, інтелект.

Особливо багато термінів з грецької мови з префіксами *ecto-* (екто-; ззовні; зовнішній): *ectomorphy* – ектоморфія, астенічна тілобудова; *ethn(o)-* (етно-): *ethnology* – етнологія; *hetero-* (гетеро-): *heterogeneous* – гетерогенний; *homo-* (гомо- – однаковий): *homogeny* – гомогенез; *hyper-* (гіпер-): *hyperalgesia* – гіпералгезія; *hypno-* (гіпно- – спати): *hypnology* – галузь науки, що вивчає механізми сну; *iso-* (ізо- – рівний, однаковий): *isotropic* – ізотропний; *kine-* (кіне-): *kinephantom* – кінефантом; *miso-* (той, що ненавидить): *misogamy* – патологічна огида до шлюбу; *mon(o)-* (моно- – одинокий, єдиний): *monochord* – монохорд; *neo-* (нео- – новий): *neolalia* – неолалія; *phon(o)-* (фоно-): *phonation* – голосо(у)творення, фонація; *phot(o)-* (фот(о)- – світло): *photism* – фотизм; *poly-* (полі-): *polytypic* – політипний; *prot(o)-* (прото-; перший): *protanopia* – протанопія (відсутність сприйняття червоного кольору); *pseud(o)-* (псевд(о)-; помилковий): *pseudomemory* – псевдопам'ять; *stereo-* (стерео-; частина слова, що означає: той, що характеризується постійністю; той, що стосується до сприйняття або відображення просторових відношень): *stereognosis* – стереогноз (здатність розпізнавати предмети на дотик); *sym-*, *syn-*, *sys-* (з, із; разом): *systematic error* – систематична помилка (відхилення); *therm(o)-* (термо-): *thermoreceptor* – терморецептор, температурний рецептор.

Багато також психологічних термінів, утворених за допомогою морфеми *-phobia* (від грецького слова *phobos* – страх): *monophobia* – монофобія; *claustrophobia* – клаустрофобія; *acrophobia* – страх висоти.

З латинської мови це терміни, які містять такі елементи, як *sex-*: *sexuality* – сексуальність; *lingu(o)-*: *linguistic* – лінгвістичний; *socio-*: *sociogram* – соціометрія; префікс *infra-* (інфра-): *infraconscious* – підсвідомий.

Деяка частина психологічних термінів запозичена з німецької та французької мов: *einstellung* (Ger.) – настанова, орієнтування; *gestalt* (Ger.) – форма, зразок, структура; фігура; *schlaftiefmesser* (Ger.) – прилад для вимірювання глибини сну; *idee force* (Fr.) – динамічна ідея; *timbre, or clang tint* (Fr.) – тембр, або відтінок бряцання; *grand mal* (Fr.) – велика епілепсія; великий епілептичний приступ.

За морфологічною ознакою англійські психологічні терміни діляться на:

• прості (непохідні) терміни (складаються з одного слова, прості кореневі слова): *nerve* – нерв; *trait* – риса; *fault* – вада, дефект;

• похідні терміни: суфіксальні, префіксальні, суфіксально-префіксальні (похідний термін має одну кореневу й одну чи більше афіксальних морфем): *consciousness* – свідомість; *disability* – нездатність; *interactionist* – фаталіст;

• складні терміни (складаються з декількох частин): *hysteroneurasthenia* – гістероневрастенія; *formboard* – інформаційна дошка (з висвітленням депресій різних форм); *fixed-ratio* – графік встановленого співвідношення;

• терміни-словосполучення / термінологічні словосполучення (сполучення двох або більше слів, об'єднаних граматично та за сутністю): *looking-glass-self* – рефлекторна оцінка (самовідображення); *nomothetic approach to personality* – уніфікований підхід до особистості; *neural crest* – невральний гребінь;

• терміни-словосполучення зі свого боку можна поділити на:

✓двокомпонентні: *memory level* – рівень пам'яті; *Korte's law* – закон Корте; *autogenic training* – аутогенне тренування;

✓трикомпонентні: *culture epoch theory* – теорія біогенези; *cutaneous pupillary reflex* – шкірно-зіничний рефлекс; *just noticeable difference* – найменша значуща відмінність (різниця);

✓багатокомпонентні: *narcissistic personality disorder* – нарцистичний розлад особистості; *identical visual direction law* – ідентичний візуальний закон напряму; *alarm and mobilization stage* – стадія тривоги та мобілізації;

• терміни-абревіатури: *MRI* (magnetic resonance imaging) – метод магнітно-резонансної візуалізації (отримання зображення); *PNS* (peripheral nervous system) – периферійна нервова система; *SD* (standard deviation) – стандартне відхилення.

Що стосується функціональної ознаки, то психологічні терміни можна поділити на кілька груп:

• слова загальнолітературної мови, які використовуються як терміни: *memory* – пам'ять; *love* – кохання, любов; *faith* – віра;

• слова загальнолітературної мови, які в психологічних текстах набувають іншого значення: *learning* – научіння; *anvil* – ковадло (одна з кісточок у середньому вусі); *convolution* – звивина (неправильні «пагорби та западини», які становлять поверхню кори в людей та інших складних тварин);

• загальнонаукові терміни, тобто ті, які вживають в усіх галузях наукового знання: *test* – тест; *methodology* – методологія; *integration* – інтеграція;

• міжнаукові терміни, які є спільними для певного ряду наук: *intellect* – інтелект, розум; *dystrophia* – дистрофія, дегенерація, переродження; *memory* – пам'ять;

• спеціальні терміни, тобто слова та словосполучення, які означають поняття певної галузі знань або діяльності: *abnormal behaviour* – патологічна поведінка; *ego integrity* – цілісність натури; *observational learning* – спостережливе вивчення;

• вузькоспеціальні терміни, які відображають специфіку конкретної галузі: *O factor* – О фактор; *mother complex* – едіпів комплекс; *latent dream thought* – потаємний сон (думка, мрія); існують такі вузькоспеціалізовані терміни, що мають точне й виключно певне значення в межах деяких теорій або підходів, наприклад у психоаналізі терміни *superego* та *id* мають чітко визначені концептуальні рамки;

• «авторські» терміни: *faxensyndrom* – синдром Бльойлера (Ойген Блейлер – швейцарський психіатр та євгеніст; зробив внесок у розуміння психічних захворювань; йому належать також такі терміни, як «шизофренія», «шизоїд», «аутизм», «глибинна психологія»); *kallikak family* – родина, в якій одна гілка дає душевнохворих нащадків, а інша – нащадків середньої розумової обдарованості (термін Генрі Герберта Годдарда – американського психолога, євгеніста та сегрегаціоніста); *masculine protest* – чоловічий протест (термін Альфреда Адлера – австрійського психіатра та психолога, послідовника Зигмунда Фрейда, засновника індивідуальної психології).

Деякі англійські психологічні терміни мають декілька значень залежно від контексту. Наприклад, слово *drive* може означати як мотивацію в загальному сенсі, так і специфічний психологічний концепт, введений З. Фрейдом; термін *operation* у загальному сенсі означає одиницю діяльності, спосіб виконання дії в конкретній, реальній або умовній ситуації, а в напрямі дослідження психічного розвитку дитини, створеного Ж. Піаже та його послідовниками, це розмірковування.

Такий детальний огляд характерних особливостей психологічних термінів і терміносполук уможливлює вирішення проблеми оволодіння іншомовною лексикою, оскільки лексичний склад мови є досить різноманітним, а лексичні одиниці – різноплановим і багатомірним явищем, суттєві властивості й особливості засвоєння яких важко виявити та використати в процесі навчання іншомовної лексики, особливо термінів і терміносполук.

Існують певні методи, гіпотези щодо опрацювання нових слів, наприклад гіпотеза неявного вивчення лексики, яка передбачає, що значення нового слова набувається абсолютно несвідомо

в результаті абстрагування від повторного його використання в ряді контекстів, і гіпотеза експліцитного вивчення лексики, яка передбачає використання ряду метакогнітивних стратегій: усвідомлення, що лексика є незнайомою; намагання здогадатися про значення слова з контексту; спроби консолідувати нове розуміння за допомогою повторення й асоціативних стратегій навчання, як-от семантичні й образні технології [9]. Вивчити слово означає запам'ятати його значення, вимову та правопис (форма слова – фонетичне, графічне й граматичне оформлення слова), щоб у майбутньому вільно використовувати в усному та письмовому мовленні. Цей процес складається з кількох етапів: запам'ятовування значення, вимова, правопис, контекстне використання. Усі аспекти слова як об'єкта вивчення тісно взаємопов'язані й утворюють єдине ціле.

Варто зазначити, що засвоєння професійної лексики взагалі та психологічної зокрема є складним багатогранним процесом, що містить кілька аспектів, які потрібно брати до уваги, щоб цей процес відбувався ефективно та призвів до бажаних результатів: інтенсивного запам'ятовування іншомовної лексики, активізації професійного словника аспірантів (ад'юнктів) і якісного його використання в професійній комунікації, в цьому випадку англійською мовою. Серед таких аспектів потрібно зазначити когнітивні процеси, тобто пам'ять, оскільки активація довготривалої пам'яті сприяє засвоєнню нової лексики, а також зосередження уваги; психолінгвістичні аспекти, що передбачають контекстуальне навчання, оскільки лексика запам'ятовується краще в контексті, а не ізольовано (зазвичай нас не навчили значної кількості слів, які знаємо, не шукали ці слова в словниках самостійно – більшість слів вивчається з контексту [11], варто використовувати мимовільне запам'ятовування лексичних одиниць у складі осмисленого тексту), інтерференцію та асоціації; емоційні (позитивний емоційний стан) і мотиваційні чинники (мотивація – взаємоопосередкований внутрішніми й зовнішніми чинниками процес спонукання студентів до навчальної діяльності як для досягнення освітніх цілей, так і для прискореного розвитку їх особистості [4, с. 9]; високий рівень мотивації сприяє більш ефективному засвоєнню інформації, а внутрішня мотивація, яка охоплює інтерес до теми, бажання стати високоефективним фахівцем, є більш стійкою, ніж зовнішня мотивація, наприклад отримання відзнаки, подяки, грамоти тощо); соціальні чинники, які стосуються комунікації та взаємодії, діалогів, обговорення, дискусій, коли аспіранти (ад'юнкти) мають змогу активно використовувати за засвоювати нову лексику; практичне використання нової лексики в професійній діяльності й отримання зворотного зв'язку від колег і наставників дозволяють корегувати й покращувати використання професійної лексики. Такий комплексний підхід до навчання, що охоплює теорію та практику, може значно підвищити ефективність засвоєння професійних психологічних термінів.

Для того щоб вміти говорити й розуміти мовлення, людина повинна використовувати різні види пам'яті: безпосередню, оперативну та постійну (оптимізація запам'ятовування іншомовної лексики). Сутність проблеми пам'яті в засвоєнні іноземної мови полягає в оптимальному поєднанні пам'яті мимовільної та немимовільної й у максимальному залученні до роботи пам'яті розумових процесів, оскільки в запам'ятовуванні та відтворенні лексики іноземної мови розумові процеси відіграють значну роль, але водночас потрібно чітко визначати в кожному випадку мету й об'єкт запам'ятовування лексичних одиниць. Мета запам'ятовування може охоплювати активне відтворення в усному мовленні, породжуючи осмислені висловлювання; розпізнавання лексики в тексті та використання її в процесі розуміння цього тексту.

Важливо брати до уваги такі чинники лінгвопсихологічного та методичного порядку, як комунікативну значимість термінів і терміносполук; мовленнєвий іншомовний досвід аспірантів (ад'юнктів); вплив рідної мови (перенесення, інтерференція); поступове зростання труднощів; кількісне дозування однорідних елементів; кількісне дозування термінів і терміносполук за один прийом їхнього опрацювання. Також треба брати до уваги вік аспіранта чи ад'юнкта; його рівень володіння іноземною мовою; мотивацію, інтерес та усвідомлення потреби в навчанні; психічний стан; роботу пам'яті; вміння мислити; готовність до самопідготовки, самостійної роботи тощо [2].

Аспірантам чи ад'юнктам можна запропонувати такі прийоми опрацювання психологічної термінології:

– виписувати незнайомі терміни та терміносполуки в алфавітному порядку й у такому порядку їх запам'ятовувати;

– виписувати незнайомі терміни та терміносполуки в тому порядку, як вони зустрічаються в текстах й у такий спосіб їх запам'ятовувати;

– виділяти терміни та терміносполуки іншим кольором чи їх підкреслювати для подальшого їхнього запам'ятовування й відтворення в усному чи письмовому мовленні;

– враховувати семантичні співвідношення іншомовних термінів з відповідними термінами рідної мови або на основі комплексного підходу, який охоплює як структурно-семантичний, так і психологічний аспекти (терміни, які за семантичною характеристикою повністю збігаються / частково збігаються / не збігаються з відповідними еквівалентами в рідній мові);

– використовувати або наочну семантизацію (графічне зображення лексичних одиниць), або сприйняття нових лексичних одиниць на слух (у декого краще розвинена зорова пам'ять, в інших – слухова, хоча, на думку психологів, з віком виникає потреба для кращого запам'ятовування записувати почуте), або семантизацію за контекстуальною здогадкою (використання слова в кількох контекстах одночасно). В останньому випадку робота пам'яті поєднується з роботою мислення, активною розумовою діяльністю.

Варто зазначити, що лексичні групи утворюються на основі різних диференційних ознак слів – візуальних (наприклад, збіг першої або кількох початкових букв; подібність за довжиною слова; наявність однакових закінчень; подібність комбінацій букв у середині слова, що може призвести до усвідомлення схожості в свідомості аспіранта чи ад'юнкта), фонетико-артикуляційних, семантичних і морфолого-синтаксичних. Робота підсвідомості полягає, можливо, в розподілі актуальних лексичних одиниць за відповідними групами на основі диференційних ознак.

Лексичні одиниці для запам'ятовування й ефективного відтворення також можна групувати за іншими ознаками: семантична цінність (лексичні одиниці, що позначають поняття та явища, які найчастіше зустрічаються у фаховій літературі та є потрібними для ведення бесіди іноземною мовою), словотворча цінність (здатність слова до словотворення), адже психологічні терміни можуть бути різними частинами мови: іменниками, дієсловами, прикметниками, прислівниками, багатозначність (хоча однією з основних характеристик терміна є його однозначність, у багатьох випадках терміни багатозначні в межах відповідної термінологічної системи), наявність синонімів чи антонімів (у термінологічних системах існують синонімічні ряди), інтернаціональні слова (інтернаціональні терміни стосуються науково-технічної термінології з фаху, розуміння та правильне вживання якої є потрібним, оскільки інтерференція рідної мови може призвести до неправильного тлумачення терміна), тематичний критерій (опрацювання термінології будь-якого фаху можна вести, лише використовуючи літературу, тематично з нею пов'язаною). Тематичній підхід до оптимізації опрацювання термінів і терміносполук дозволяє класифікувати їх з огляду на їхні певні ознаки, пов'язані з вживанням термінології в мовленні, що варто здійснювати за певним логічним принципом, який може бути вирішальним для осмислення й запам'ятовування. Краще всього запам'ятовувати терміни та терміносполуки в невеликому контексті.

Висновки. Отже, аспірантам (ад'юнктам) у нелінгвістичній аспірантурі важливо вміти читати й аналізувати джерела іноземною мовою, зокрема англійською, щоб бути в курсі останніх наукових досягнень і використовувати їх на практиці. Знання професійної лексики (термінів і терміносполук) є основою для розуміння текстів з фаху й ефективного усного та письмового спілкування в межах тем, пов'язаних з фахом аспірантів (ад'юнктів). Вивчення й використання англомовних психологічних термінів на практиці, наприклад, читаючи наукові статті чи готуючи до друку наукову статтю англійською мовою, беручи участь у професійних наукових дискусіях, допомагає глибше засвоїти термінологію та підвищити рівень володіння мовою. Регулярна практика сприяє кращому запам'ятовуванню й розумінню психологічних термінів, оскільки оволодіння англомовними психологічними термінами вимагає копіткої праці та систематичного підходу, але вони відкривають доступ до значної кількості наукових знань і ресурсів, які можуть суттєво збагатити професійні навички й компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. 1440 с.

2. Зеленська О. П. Робота над лексикою протягом кандидатського семестру. *Актуальні проблеми викладання іноземних мов у вищій школі* : збірник наукових праць. Донецьк : ДонНУ, 2010. Вип. 12. С. 79–86.

3. Зеленська О. П. Навчання аспірантів монологу-міркування на заняттях з іноземної мови у нелінгвістичній аспірантурі. *Наукові інновації та передові технології (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)* : журнал. 2022. № 10 (12). С. 332–344.

4. Іноземна мова у наукових дослідженнях (суспільствознавчі, лінгвістичні, методичні та перекладознавчі студії) : колективна монографія. Тернопіль : ВПЦ ТНЕУ «Економічна думка», 2020. 248 с.

5. Лозова О. М. Психологічні аспекти засвоєння іноземної мови : навч.-метод. посібник. К., 2010. 143 с.

6. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української літературної мови. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. 276 с.

7. Bak Th. Language health, wellbeing: a neurologists and psychiatrists perspective. URL : https://linglab.ckc.uw.edu.pl/online-lecture-by-dr-thomas-h-bak-language-helth-wellbeing-a-neurologists-and-psychiatrists-perspective/

8. Bialystok E. Coordination of executive functions in monolingual and bilingual children. *Journal of experimental child psychology.* 2011. No 110 (3). P. 461–468.

9. Krashen S. D. We acquire vocabulary and spelling by reading: Additional evidence for the input hypothesis. *The modern language journal.* 1989. No 73. P. 440–464.

10. Kuhl P. K. A new view of language acquisition. *Language and linguistics in context* : Readings and applications for teachers / Proceedings of the National academy of sciences, USA, 2000, October 24. 2000. No 94 (22). P. 29–42.

11. Sternberg R. J. Most vocabulary is learned from context. The nature of vocabulary acquisition / In M. G. McKeown & M. E. Curtis (Eds.). Hillsdale, N. J. : Lawrence Erlbaum, 1987. P. 89–105.

REFERENCES

1. Busel, V. T. (2003). Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy [Big glossary of the modern Ukrainian language]. K. ; Irpin : VTF “Perun” [in Ukrainian].

2. Zelenska, O. P. (2010). Robota nad leksykoyu protyahom kandydatskoho semestru [Working on the vocabulary during the candidate semester]. *Aktualni problem vykladannya inozemnykh mov u vyschiy shkoli* : Zbirnyk naukovykh prats – The topical problems of teaching the foreign languages at a higher school: Collection of scientific papers. 12, 79–86 [in Ukrainian].

3. Zelenska, O. P. (2022). Navchannya aspirantiv monolohu-mirkuvannya na zanyattyakh z inozemnoyi movy u nelinhvistychniy aspiranturi [Teaching a monologue-thinking to the post-graduates taking the non-linguistic post-graduate course during the classes of a foreign language]. *Naukovi innovatsiyi ta peredovi tekhnolohiyi (Seriya “Derzhavne upravlinnya”, Seriya “Pravo”, Seriya “Ekonomika”, Seriya “Psykholohiya”, Seriya “Pedahohika”) – Scientific innovations and Hi-tech (Ser. “State management”, Ser. “Law”, Ser. “Economy”, Ser. Psychology”, Ser. “Pedagogy”)*. 10 (12), 332–344 [in Ukrainian].

4. Inozemna mova u naukovykh doslidzhennyakh (suspilstvoznavchi, linhvistychni, metodychni ta perekladoznavchi studiyi [Foreign language in scieintific researches (social, linguistic, methodical and translation studies)]. Ternopil : VPTS TNEU “Ekonomichna dumka”. 2020 [in Ukrainian].

5. Lozova, O. M. (2010). Psykholohichni aspekty zasvoyennya inozemnoyi movy [Psychological aspects of acquiring a foreign language]. K. [in Ukrainian].

6. Ponomariv, O. D. (2000). Stylistyka suchasnoyi ukrayinskoyi literaturnoyi movy [Stylistics of the modern Ukrainian literature language]. Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan [in Ukrainian].

7. Bak, Th. (2021). Language health, wellbeing: a neurologists and psychiatrists perspective. URL : https://linglab.ckc.uw.edu.pl/online-lecture-by-dr-thomas-h-bak-language-helth-wellbeing-a-neurologists-and-psychiatrists-perspective/ [in English].

8. Bialystok, E. (2011). Coordination of executive functions in monolingual and bilingual children. *Journal of experimental child psychology.* 110 (3), 461–468 [in English].

9. Krashen, S. D. (1989). We acquire vocabulary and spelling by reading: Additional evidence for the input hypothesis. *The modern language journal.* 73, 440–464 [in English].

10. Kuhl, P. K. (2000). A new view of language acquisition. *Language and linguistics in context :* Readings and applications for teachers / Proceedings of the National academy of sciences, USA. 94 (22), 29–42 [in English].

11. Sternberg, R. J. (1987). Most vocabulary is learned from context. The Nature of Vocabulary acquisition / M. G. McKeown & M. E. Curtis (Eds.). Hillsdale, N. J. : Lawrence Erlbaum, 89–105 [in English].

O. P. Zelenska. THE ISSUE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE PSYCHOLOGICAL TERMINOLOGY TO THE POST-GRADUATES TAKING THE NON-LINGUISTIC POST-GRADUATE COURSE

The article deals with the research of some linguistic, psychological, and methodical prerequisites of teaching foreign language psychological terminology to post-graduates taking the post-graduate course, considering that knowledge of the vocabulary plays a great role in the development of speech abilities of the post-graduates. It is underlined that English psychological terminology is a dynamic and flexible system that reflects the variability of the theoretical approaches and practical methods in psychology. That is why, to understand and master psychological terminology, it is necessary to consider the historical contexts, the specificity of creating the terms and their usage in international practice, and some lingo-psychological and methodical factors. The psychological terms are analyzed according to the means of their origin, morphologic word-building, and functional features. Some methods of mastering psychological terminology are proposed.

Key words: *non-linguistic post-graduate course, post-graduate, foreign language, English psychological terminology, term, terminological phrase, linguistic unit, memory, memorizing.*

Стаття надійшла до редколегії 3 вересня 2024 року